

IT FRYSKE GEA

WADDENARCHIEVEN

Versie 27-11-2011

Onderstaand overzicht behoort tot het [project Waddenarchieven](#), dat wordt gefaciliteerd door de Waddenacademie (www.waddenacademie.knaw.nl).

Heeft u vragen over het project of aanvullende informatie over specifieke waddenarchieven, dan nodigen wij u uit om contact op te nemen met de Waddenacademie: tel. 058-2339032, e-mail: syds.wiersma@waddenacademie.knaw.nl

INLEIDING

It Fryske Gea werd in 1930 opgericht. Wanneer na de Eerste Wereldoorlog de grootschalige ontginningen beginnen, groeit het besef dat het Friese natuurschoon groot gevaar loopt. Dit brengt Meint Wiegersma tot het initiatief om tot een vorm van provinciale natuurbescherming te komen. Ook de in 1905 opgerichte Landelijke Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten is voorstander van een provinciale aanpak, liefst in de vorm van een stichting, naar het voorbeeld van Gelderland en Utrecht. Maar It Fryske Gea wordt opgericht als een vereniging.

De vereniging beheert momenteel meer dan vijftig verschillende natuurgebieden - met een totale oppervlakte van 20.000 hectare - verspreid over de hele provincie. In haar werk wordt de vereniging gesteund door circa 23.000 leden. De activiteiten van It Fryske Gea zijn te onderscheiden in twee hoofdaandachtsgebieden, de beheersactiviteiten en de verenigingsactiviteiten. De beheersactiviteiten hebben betrekking op de uitvoering van het beheer, de aankoop of verwerving van natuurterreinen, herstel en ontwikkeling van natuur, cultuur en landschapswaarden, inventarisatie en toezicht. Voorlichting, educatie, excursies en het verwerven van financiële middelen vormen eveneens belangrijke aandachtsgebieden.

ARCHIEVEN VAN IT FRYSKE GEA

Het archief van It Fryske Gea bevindt zich op het hoofdkantoor in Olterterp. De inventarislijst van het archief wordt op dit moment door de Waddenacademie gefilterd op waddenmateriaal. Het overzicht hiervan komt binnenkort binnen het project Waddenarchieven beschikbaar.

It Fryske Gea beschikt tevens over een kleine bibliotheek (ruim 300 titels) en een uitgebreid rapportenarchief (ruim 3000 titels), gericht op natuur en landschap en natuur/landschapsbeheer en -bescherming. Beide collecties zijn intern ontsloten via het FRIS (Fryske Gea Informatie Systeem).

Een lijst van beheerplannen en –visies (1990-2008) die zijn opgesteld door It Fryske Gea vindt u [hier](#) . Een lijst van onderzoeksrapporten (1989-2009) die zijn gemaakt in opdracht van It Fryske Gea vindt u [hier](#) .

Voor meer informatie over bibliotheek en archief van It Fryske Gea kunt u contact opnemen met de Waddenacademie, Syds Wiersma, 058-2339032, syds.wiersma@waddenacademie.knaw.nl
Contactpersoon It Fryske Gea: Henk de Vries, 0512-305851

ARCHIEVEN WAARIN SPRAKE IS VAN IT FRYSKE GEA OF VAN DE TERREINEN IN BEHEER VAN IT FRYSKE GEA

Het overzicht van archieven hieronder is geordend naar de terreinen die in eigendom/beheer van It Fryske Gea zijn en die behoren tot het Friese waddegebied (inclusief enkele terreinen binnendijks en de huidige IJsselmeerkust/vroegere Zuiderzeekust):

- Waddegebied: It Oerd en de Hon (Ameland), Peazemerlannen, de Bjirmen, Noard-Fryslân Bûtendyks, Eanjumer Kolken
- IJsselmeerkust: Makkumerwaarden, Buismans Einekoai Piaam, Warkumerwaard en Bocht fan Molkwar

ALGEMEEN

[Nationaal Archief](#)

2.14.73: Afdeling Oudheidkunde en Natuurbescherming en taakvoorgangers, (1910) 1923-1965 (1981) van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

N Natuur-, landschaps- en stadsschoon

N.6 Particuliere instellingen m.b.t. natuur-, landschaps- en stadsschoon, nrs. 5815-5838

- 5822: Verslagen van de It Fryske Gea, 1942-1964, 1 pak

2.19.010: Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond, (1898) 1899-1970

I. Voorzitter en secretaris

d. Buiten de correspondentie gehouden stukken

1. Ingekomen verslagen, statuten en huishoudelijke reglementen

- 135: Verslagen van de Vereniging "It Fryske Gea" over 1939 en 1940

[Tresoar](#)

12-01: Provinciale en Gedeputeerde Staten van Friesland 1919-1961

- 3676: Stukken betreffende de Vereniging "It Fryske Gea", 1930-1947; met kaart, 1 omslag
- Stukken betreffende het verstrekken van financiële steun aan de Vereniging "It Fryske Gea" bij de aankoop van natuurterreinen, 1960-1971; met kaarten. NB: Zie het archief van Gedeputeerde Staten van Friesland, 1962-1986

200-02: Sjoerd Wendelaar Bonga, 1914-1938

2.2. Stikken fan bysûndere aard

2.2.1. Bestjoer en lidmaatskip

- 37: Stikken oangeande It Fryske Gea, 1934-1937, 1 omslag

222: Landelijke vereniging tot Behoud van de Waddenzee, 1965-2000

2.2. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

2.2.3. Contacten en samenwerking met niet-overheidsinstellingen, verenigingen en werkgroepen binnen Nederland

2.2.3.2. Per instelling

- Stukken betreffende de werkzaamheden van en het onderhouden van contacten met It Fryske Gea, 1991-2001, 3 omslagen

2.4. Ter documentatie verzamelde stukken

2.4.4. Betreffende organisaties, instellingen en werkgroepen

Krantenknipsels en ander documentatiemateriaal betreffende diverse organisaties, werkgroepen en andere instellingen, alfabetisch gerangschikt per instelling

- 1738: Fryske Gea

Wetterskip Fryslân (in depot bij [Tresoar](#))

01. Voorgangers Waterschap Fryslân

17.10 Westergo's IJsselmeerdijken, 1936-1979, documentatie

- 518: Landschapsverzorging in Friesland (publikatie van It Fryske Gea), Leeuwarden, 1949

18.17 Zeven Grietenijen en Stad Sloten, 1957-1979, waterstaat

- 927: Briefwisseling tussen It Fryske Gea, de Provinciale Vereniging voor Natuurbescherming te Leeuwarden en het Waterschap, betreffende het op enkele plaatsen laten staan van het paalwerk langs het IJsselmeer, 1959, 4 stukken
- 948: Stukken betreffende de verlening door het waterschap aan "It Fryske Gea", Provinciale Vereniging voor Natuurbescherming te Olderderp, Leeuwarden van vergunningen, 1964 en 1967, 1 omslag

?? (nog niet geplaatst): Rijkswaterstaat in Friesland van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (1946) 1978 - 1993

1 Directie Friesland van de Rijkswaterstaat

2 Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

2.2 Taakuitvoering

2.2.05 Waddenzee

- 154: Overleg met de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee, de Friese Milieu Federatie, It Fryske Gea, het Staatsbosbeheer en het Consulentschap Natuur Bos Landschap en Fauna, 1979 – 1993, 1 omslag

Noord-Hollands Archief

410: Buisman Rzn., H.H., te Leeuwarden

Buisman was een belangrijke figuur in de besturen van de Nederlandsche Ornithologische Vereniging, Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels (hoofdbestuur 1938-1963), de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, "It Fryske Gea", de Nederlandse Sectie van de Internationale Raad voor de Vogelbescherming (CIPO/CBP) van de International Wildfowl Reseach Bureau. Interessant zijn:

- 1: Dagboeken, aantekeningen betreffende flora- en faunawaarnemingen, en ringboeken,

aantekeningen betreffende het ringen van vogels, ca. 1920-ca. 1940, 1 doos

[Fries Film Archief](#)

- [AV0086](#): De eilanden, elfstedentocht, ijsplezier, boodschap Fryske Gea, 1950-1960, 5 min.
- [AV0142](#): It Fryske Gea (g), 1954-02-03 - Eerste deel van de film spits zich toe op een van de Waddeneilanden, het tweede deel is een compilatie van beelden van de Elfstedentocht van 3 februari 1954, 8,5 min.

[Drents Archief](#)

0184: N.V. Ontginningsmaatschappij De Drie Provinciën

- 94: Stukken betreffende contacten met de natuurbeschermingsvereniging "It Fryske Gea" over het behoud van natuurschoon in het algemeen, 1932, 1933, 1 omslag
- 167: Stukken betreffende het vestigen van een natuurmonument door "It Fryske Gea", 1937, 1942, 3 stukken

Gemeente Het Bildt

03. Verzamelingen

11.1 Collectie huisbibliotheek (001-010)

- 002-FK0050: Van Oerd tot Mokkebank - It Fryske Gea in vijfenvertig jaar (1930-1975); S.J. van der Molen, 1975

11.3 Collectie huisbibliotheek (021-030)

- 023-FK0307: Hoe ûntstie It Fryske Gea?; M. Wiegersma, 1978.

AFZONDERLIJKE TERREINEN

IT OERD (AMELAND) – zie [Oerd](#)

[Nationaal Archief](#)

2.11.49: Commissie van Advies inzake de Natuurmonumenten van het Staatsbosbeheer, 1927-1934 (1946)

- B Stukken betreffende bijzondere onderwerpen
- 111: Oerd op Ameland, 1938

2.14.73: Afdeling Oudheidkunde en Natuurbescherming en taakvoorgangers, (1910) 1923-1965 (1981) van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

N Natuur-, landschaps- en stadsschoon

N.2 Natuurschoon

N.2.2.2 Natuurmonumenten niet van het Rijk

Stukken betreffende particuliere natuurmonumenten, nrs. 3539-3949

Friesland, 1940-1965, nrs. 3554-3578

- 3561: Ameland, 1963-1964

DE HON (AMELAND)– zie [Hon](#)

PEAZEMERLANNEN– zie [Peazemerlannen](#)

BJIRMEN– zie [Bjirmen](#)

NOARD-FRYSLÂN BÛTENDYKS– zie [Noard-Fryslân Bûtendyks](#)

[Nationaal Archief](#)

2.08.71: Afdeling Domeinen van het Ministerie van Financiën over de periode 1869-1944

B Dossiers

- 4671-4674: dossier 5296, Friesland (landaanwinningswerken), 1936 – 1942

Voor meer archieven m.b.t. landaanwinning en kwelderwerken in Noord-Friesland, zie thema Landaanwinning en bedijking.

[Tresoar](#)

9-01: Provinciale Waterstaatsdienst van Friesland, 1876-1964 (1981), met retroakta, 1831-1875

02.02. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

02.02.02. Taakuitoefening

02.02.02.07. Toezicht op en (voorbereidingen tot) indijkingen, droogmakingen en inpolderingen

- 1742: Stukken betreffende plannen tot landaanwinning en bedijking voor de zeedijken van de waterschappen de Bildtpollen, de Oude Bildtpollen, Noorderleegs buitenveld en de Ferwerderadeelbuitenveld, 1935-1947, 1 omslag
- 1744: Stukken betreffende een plan tot inpoldering van een gedeelte van de Waddenzee tussen Zwarte Haan en Holwerd, met tekening, 1960

95: Noorderleegs-Buitenveld N.V., 1753-1972

I. Het archief van de eigenaren van de Noorderleegpolder, 1753-1852, en van het Noorderleegs-Buitenveld, 1753-1890, later de NV Het Noorderleegs-Buitenveld, 1890-1972

A. Stukken van algemene aard, nrs. 1-5

B. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

1. Stukken betreffende oprichting en reglementering van de NV. en de omzetting van de NV. in een BV, nrs. 6-8
2. Stukken betreffende commissarissen, bestuurder en personeel, nrs. 9-22
3. Stukken betreffende aandeelhouders en aandelen, nrs. 23-28
4. Stukken betreffende het reservefonds, nr. 29
5. Stukken betreffende belastingen en waterschapslasten, nrs. 30-34
6. Stukken betreffende de financiële administratie, nrs. 35-47
7. Stukken betreffende het archief, nr. 48
8. Stukken betreffende aan- en verkoop van landen, nrs. 49-56
9. Stukken betreffende eigendomsrechten op landen en de zeedijk en het recht van weg, nrs. 57-69
10. Stukken betreffende waterstaatswerken,
 - a. Stukken betreffende landaanwinning, nrs. 70-75, o.a.

- 71: Brief ingekomen van H.H. Buisman te Leeuwarden waarin deze bericht dat de spartina-plant een doeltreffend middel is om de aanslibbing te bevorderen, 1938, 1 stuk
- 73: Stukken inzake de door de Maatschappij tot Landaanwinning op de Friesche Wadden verrichte landaanwinningswerken, 1864-1887, 1904 en ongedateerd, 1 omslag
- 74: Stukken betreffende het uitbrengen van een gunstig advies door Gedeputeerde Staten van Friesland aan de minister van Waterstaat om aan L.A. Sanders te Amsterdam een concessie te verlenen om een gedeelte van de Friese Wadden in te dijken, 1915-1916, 1 omslag

b. Stukken betreffende dijk aanleg en afwatering, nrs. 76-95, o.a.

- 82: Stukken inzake een niet uitgevoerd plan tot indijking van het Noorderleegs - Buitenveld, de Keegen onder Marrum en Nijkerk en een gedeelte van de Boerenpollen onder Ferwerd, 1862-1866 en ongedateerd, 1 omslag
- 95: Kaart van het Noorderleegs - Buitenveld met daarop aangegeven de aan te leggen waterafvoerwegen, (19de eeuw), 1 stuk

c. Stukken betreffende het onderhoud, nrs. 96-110

d. Stukken betreffende de aanleg van wegen en het onderhoud daarvan, nrs. 111-113

11. Stukken betreffende de exploitatie van binnen- en buitendijkse landen

- a. Stukken betreffende scharverhuur en het houden van schapen door de eigenaren van het Noorderleegs-Buitenveld, de NV. en de polhoeder, nrs. 114-126
- b. Stukken betreffende de drinkwatervoorziening ten behoeve van het vee, nrs. 127-131
- c. Stukken betreffende de verkoop van grasgewas en vee, nr. 132
- d. Stukken betreffende het verpachten van binnen- en buitendijkse landen, nrs. 133-138

II. De archieven van de polhoeders A.B. Bokma en A.C. Slim als zaakwaarnemer van een in de Noorderleegpolder gelegen boerderij van de familie van Sloterdijck te Huizum, 1809-1830

- a. Het archief van polhoeder A.B. Bokma als zaakwaarnemer van een in de Noorderleegpolder gelegen boerderij van de familie van Sloterdijck te Huizum, 1809-1818, nrs. 139-140
- b. Het archief van polhoeder A.C. Slim als zaakwaarnemer van een in de Noorderleegpolder gelegen boerderij van de familie van Sloterdijck te Huizum, 1818- 1830, nrs. 141-145

III. Stukken waarvan het verband met een der archieven niet gebleken is, nr. 146

Bij het archief van het Noorderleegs-Buitenveld bewaarde niet-archivalia, nrs. 147-151, o.a.

- 148: Kranteknipsels betreffende de landaanwinning aan de Fries-Groningse Waddenkust en in de Lauwerszee, 1929-137, 1 omslag

150: Afschriften van krant- en tijdschriftenartikelen betreffende de inpoldering van de Lauwerszee, de landaanwinningswerken, het aanleggen van zeewaardige dijken, de afwatering en waterschapslasten, 1959, 1960, 1962 en ongedateerd, 1 omslag

222: Landelijke vereniging tot Behoud van de Waddenzee

2.2. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

2.2.3. Contacten en samenwerking met niet-overheidsinstellingen, verenigingen en werkgroepen binnen Nederland

2.2.3.2. Per instelling

Stukken betreffende de werkzaamheden van en het onderhouden van contacten met de werkgroep Noord-Friesland Buitendijks, 1976-1992 en 20ste eeuw, 11 omslagen

2.2.5. Beheer en bescherming van het Waddengebied

2.2.5.10. Biologie, natuur- en landschapsbescherming

- 1382: Tekst van een nota betreffende de begrenzing van het natuurontwikkelingsproject Noordoost Friesland Buitendijks, 1996, 1 stuk

2.4. Ter documentatie verzamelde stukken

2.4.4. Betreffende organisaties, instellingen en werkgroepen

Krantenknipsels en ander documentatiemateriaal betreffende de werkgroep Noord- Friesland Buitendijks, 1975-1989, 3 omslagen

Wetterskip Fryslân (in depot bij [Tresoar](#))

01. Voorgangers Waterschap Fryslân

04.03 Anjumer- en Lioessenserpolder, 1774-1962, grenzen, opheffing, wapen en bezit

- 63: Akte van overeenkomst tussen het waterschap en de vereniging "It Fryske Gea", waarbij laatstgenoemde als vogelreservaat in beheer krijgt het buitendijks gebied van het waterschap, (kad. gemeente Anjum, sectie A, nr. 439), 1950, 1 stuk

ANJUMER KOLKEN – zie [Anjumer Kolken](#)

MAKKUMERWAARD - zie [Makkumerwaarden](#)

[Nationaal Archief](#)

2.14.73: Afdeling Oudheidkunde en Natuurbescherming en taakvoorgangers, (1910) 1923-1965 (1981) van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

N Natuur-, landschaps- en stadsschoon

N.2 Natuurschoon

N.2.2.2 Natuurmonumenten niet van het Rijk

Stukken betreffende particuliere natuurmonumenten, nrs. 3539-3949

Friesland, 1940-1965, nrs. 3554-3578

- 3557: Makkumerwaard, 1954-1957

[Tresoar](#)

9-01: Provinciale Waterstaatsdienst van Friesland, 1876-1964 (1981), met retroakta, 1831-1875

02.02. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

02.02.02. Taakuitoefening

02.02.02.07. Toezicht op en (voorbereidingen tot) indijkingen, droogmakingen en inpolderingen

- 1755: Stukken betreffende plannen tot bedijking van de buiten de IJsselmeerdijken gelegen Makkumer- en Workumerwaard, met tekeningen, 1947-1965, 1 omslag

43-01: Ontvangers der Domeinen

1.1. Archief van het kantoor Bolsward, 1845-1945

1.1.2. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

1.1.2.1. Stukken betreffende vergunningen

1.1.2.1.4. Wateren

1.1.2.1.4.1. IJsselmeer

- 19: Stukken betreffende het leggen van een kade langs een deel van de Makkumerwaard, 1943, 1 omslag

49-02: Rijkswaterstaat in Friesland, Directie Friesland, 1952-1977

2. Inventaris

2.1. Archief van de directie Friesland (1938-) 1954-1977 (-1979)

2.1.2. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

2.1.2.3. Taakuitvoering

2.1.2.3.8. IJsselmeer

- 869: Stukken betreffende voorbereiding van de verkoop door de dienst der Domeinen van de Workumer- en Makkumerwaard, 1955-1960, 1967-1968, 1 omslag

BUISMANS EINEKOAI PIAAM – zie [Buismans Einekoai Piaam](#)

WORKUMERWAARD - zie [Warkumerwaard](#)

[Nationaal Archief](#)

2.11.49: Commissie van Advies inzake de Natuurmonumenten van het Staatsbosbeheer, 1927-1934 (1946)

B Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

Advisering over objecten en gebieden met natuurwetenschappelijke waarde, 1927-1944, nrs. 5-167

- 154: Workumerwaard, 1940

2.16.63: Zuiderzeeraad, 1919-1969

B. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

2. Taak

Uitvoering per project.

- 160-161: Workumerwaard, 1920, 1947-1948 en 1952, 1 omslag en 2 stukken

[Tresoar](#)

9-01: Provinciale Waterstaatsdienst van Friesland, 1876-1964 (1981), met retroakta, 1831-1875

02.02. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

02.02.02. Taakuitoefening

02.02.02.07. Toezicht op en (voorbereidingen tot) indijkingen, droogmakingen en inpolderingen

- 1755: Stukken betreffende plannen tot bedijking van de buiten de IJsselmeerdijken gelegen Makkumer- en Workumerwaard, met tekeningen, 1947-1965, 1 omslag

49-02: Rijkswaterstaat in Friesland, Directie Friesland, 1952-1977

2. Inventaris

2.1. Archief van de directie Friesland (1938-) 1954-1977 (-1979)

2.1.2. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

2.1.2.3. Taakuitvoering

2.1.2.3.8. IJsselmeer

- 869: Stukken betreffende voorbereiding van de verkoop door de dienst der Domeinen van de Workumer- en Makkumerwaard, 1955-1960, 1967-1968, 1 omslag

371-02: Workumer Nieuwland

Dit archief is gevormd door Westergo's Ysselmeerdijken WN, maar inventaris is nog niet digitaal beschikbaar

BOCHT FAN MOLKWAR – zie [Bocht fan Molkwar](#)

LAAXUM BUITENDIJKS –

Wetterskip Fryslân (in depot bij [Tresoar](#))

01. Voorgangers Waterschap Fryslân

18.03 Zeven Grietenijen en Stad Sloten, 1924-1956, grenzen, opheffing, wapen en bezit

- 135: Akte van verpachting door het waterschap aan It Fryske Gea te Drachten van een terreintje Buitendijks land onder Laaxum, 1932, 1 stuk